

... azt mondva, hogy Dada

Az MKE Doktori Iskolájának DLADLA100 című kiállítása

Barcsay Terem, 2016. XII. 16. – 2017. I. 31.

EGED DALMA

HECKER PÉTER:
Szakállprotézis

Hugo Ball *A Cabaret Voltaire bevezetője* című írásában így emlékszik vissza a száz éve nyílt, dadaizmus szülőházának tekinthető zürichi műhely létrehozására: „Elmentem Ephraim úrhoz, a Meierei tulajdonosához, és azt mondtam neki: »Ephraim úr, arra kérem, adja nekem a helyiséget. Szeretnék egy kabarét csinálni.« Ephraim úr egytetért, és odaadta a helyiséget. Aztán elmentem néhány ismerősömhöz, és megkértem őket: »Kérem, adjon nekem egy képet, rajzot, metszetet. Egy kis kiállítást szeretnék összekapcsolni a kabarémmal.« Elmentem a szíveslyes Züricher Presséhez is, s megkértem őket: »Hozzanak le némi hírt rólunk. Nemzetközi kabarévá kéne válnunk. Szép dolgokat fogunk csinálni.« És hoztak nekem képeket, és lehozták a híreimet. Február 5-én megvolt a kabarénk.” 1921-ben, azaz öt évvel a Cabaret Voltaire indulása után a már Párizsban tomboló dada legfőbb szószólói kiadják a *Dada felkavar mindent* című röpiratot, amelyben 50 frank pénzjutalmat ígérnek annak, aki sikeresen megmagyarázza számukra, hogy mi is dada.

FERNEZELYI MÁRTON,
KAPPANYOS ANDRÁS,
LEPSÉNYI IMRE, SZEGEDY-
MASZÁK ZOLTÁN: Instant
Phono-Visual Poetrizator (Pseudo-
Chaotic Dadamaton), 2016

A Magyar Képzőművészeti Egyetem DLADLA100 című csoportos kiállítása a Cabaret Voltaire centenáriuma alkalmából a Doktori Iskola egykori és jelenlegi hall-

gatóinak munkái közül válogat olyan műveket, amelyek a fenti jellegzetes dadagesztusokhoz hasonló mozzanatot mutatnak fel, visszatérnek a dada mint művészeti mozgalom törekvéseihez, vagy demonstrálják annak állandó jelenlétét a magyar kortárs képzőművészetben.

A dada abszurdításba forduló eseményei értelmezhetőek az első világháborúra adható egyetlen épeszű reakcióként, a konkrétumok nélküli manifesztumok pedig normális emberi válaszok a Svájcot körülvevő fejtelenséggel szemben. Hiszen miért lenne ésszerűbb különbséget tenni egyik nagy tudós „bummbummja” és a másik nagy gondolkodó „bummbummja” között, mint katonaként taxival vonulni harcba a világháború frontjaira vagy evezőkkel szerelni fel egy kórházi ágyat? A „gladiátorgesztusként” kezelt diákcsinny érezhető *Tasnádi József A látogató (1–3.)* című videóiban is, ahol egy komótosan lépegető evezős kórházi ágyat láthatunk, ahogy a Hősök teréről jövet a Műcsarnok előtt a zebrán átkelve feltartja a turistabuszokból és személyautókból álló forgalmat. De a ténfergő ágy más helyszíneken, hóban vagy egy tavaszi réten sem zavartatja magát: közömbösen lépkedve egyrészt a dada bohémebb oldalát mutatja, másrészt a komoly tervezettség és a haszontalanság ellentétpárja miatt annak véghezvihetetlen célját, az egyszerre megcélzott nihilt és a forradalmat. *Sztruhár Zsuzsa Musica Taverna (Buffetmuzik)* című installációja is hasonló műgonddal megépített, de funkciójában értelmezhetetlen gépezet. A varrógépmotor által forgatott, vízzel töltött sörösüvegeket egy ventilátor szólatartja meg, a vízszint változtatásával a hang magassága is változik, a lábbal szabályozható szerkezet működés közben egy egyszerű hangjátékot hoz létre, így idézve a dadában rejtlő eleganciát és könnyedséget.

A tárlat műveinek jelentős része foglalkozik a szavak, betűk hangzásának kérdésével. A dada számára a hangok, szemben a propaganda és zsurnalizmusra is felhasználható szavakkal, alkalmasabbak a kifejezésre, mint bármilyen szó jelentése vagy tartalma. Már a „dada” maga is – amely egyszerre jelent dupla igenlést, átvitt értelemben

foto: Berényi Zsuzsa

vesszőparipát, együgyű naivitást vagy a kru-négerek számára a szent tehén farkát – jól mutatja az igényt az elemi esztétikai szempontokhoz való visszatérésre, az olyan, minden nyelvet megelőző nyelv preferálására, mint a gyermeki beszéd vagy a hangutánzó szavak halmozása. A dada mint alapjában véve értelmetlen szó nyelveket átfogó jelentéseivel játszik el és egészül ki *Kicsiny Balázs* *A dadámról* című manifesztumában, egyszerre mozgósítva annak összes jelentését, összekapcsolva a dadát mint mozgalmat a magyar „dada” szó értelmével is. A szöveg jól rímel a korabeli dadaista kiáltványok modorára: „A dadám megóvott a művészettől, mert az gazemberek prédája lett. A dadámat most már tanítják, a dadámmal üzérkednek, a dadámmal üzletelnek... Nélküle sztár leszek a mocskos égen vagy kóbor kutya a sikertelenség falkájában.”

A szavak leépítésének egy másik módja tűnik fel *Fernezeyi Márton–Kappanyos András–Lepsényi Imre–Szegedy-Maszák Zoltán Instant Phono-VisualPoetrizator* című művében. A *Pseudo-ChaoticDadamaton* a dadaista tipográfia és az optofonetikus költészet közötti átmenetnek tekinthető, amely a szavak látványát, a beszéd vizualizálható hangulatát helyezi a jelentés elé. A mű egy digitális beszédfelismerő algoritmuson alapszik, amely interaktív formában – vagy jelen esetben a Bartók Rádió adásában – az elhangzott szavakat folyamatosan újraíródo szabadvers formájában tünteti fel a két monitoron. Mivel a kiragadott beszédfoszlányokat véletlenszerű formában, töredékesen, néha hibásan az élőbeszéddel egy időben láthatjuk, a mű egy digitalizált kabaré hangulatát és a Cabaret Voltaire-ben elhangzott képversek továbbgondolt változatát közvetíti.

A már az első dadaista kiáltványban is meghirdetett törekvést, a mások által már feltalált, korrumpálható szavakkal való szakítás programját gondolja tovább *König Frigyes Virtuous* című kollázsa. A mű első ránézésre egy közönséges újság címoldalának látszik, olvasáskor tűnik csak fel, hogy a kivágott hasábkok fejlel lefelé lettek visszarakasztva, a főcímeke értelmetlen betűsorokból állnak, az illusztráció pedig összefirkált portréképek. *König Frigyes* hírlapja a dada üzenetét továbbítja: a tények tudósításánál kielégítő lehet úgy eljárni, ahogy Hugo Ball tette, elhagyva minden sallangnak számító részletet, megmaradva a nélkülözhetetlen szavaknál, de még jobb egy nem létező nyelven írni, így biztosan megszabadulni a propagandák által lejáratott szavaktól.

Innen nézve nem véletlen, hogy senki nem nyerte el a szervezők által kitűzött 50 frankos díjat, hiszen a nyeresre csak az lehetett volna esélyes, aki soha semmit nem nevez meg, aki tudja, hogy bárminek a definiálásához, magyarázatához milyen kevésse alkalmasak a rendelkezésre álló szavak.

foró: Berényi Zsuzsa

TASNÁDI JÓZSEF: A látogató, fotó

BÖGÖS LÓRÁND: Körön belül, 2010, videodokumentáció, kiáltvány, videó, print

KICSINY BALÁZS: Megalkuvó forradalmár, 2016, installáció, pizsama, útjelző bója, szemeteskosár, selfie-bot, kézi kasza, heveder, műfü

SZTRUHÁR ZSUZSA: Musica Taverna (Buffetmuzik), 2016, installáció, vas, fa, réz, plexi, üveg, ipari ventilátor, Singer-motor, műanyag, akril

foró: Berényi Zsuzsa

